

1899 Et barnelik i grunnmuren til Lånke kirke

Han var vel klar over sin stand. Han hadde stått for presten fire år tidligere, og visste sin plass i rekken. Han hadde ganske gode evner. Det gikk ikke så verst, til tross for at han ikke stod øverst, men sånn midt på. Evne- og kunnskapsmessig kunne han nok stått øverst, men der var det ungene til storbøndene og offiserene som stod, men han var fornøyd med plasseringen. Presten var visstnok fornøyd med ham og, for han ble ofte tilkalt både til prestegården og til selve kirken for å gjøre forefallende arbeid, slikt arbeid som ofte ble tildelt de unge fra de naboliggende mindre gårdene. På en måte var dette en forlengelse av livets skole. Før konfirmasjonen var det gjeterjobber og som håndlangere for fjøsmesteren. Etter konfirmasjonen avanserte de til litt mer selvstendig og krevende arbeid. Hjemme var det nok munner å mette, mor og far sleit livet av seg og da han etter et par år fikk kost og rom på prestegården var det rent storveies. Både de og han selv følte seg i den forstand heldige.

Presten la merke til denne gutten med det vinnende vesen. Gløgg var han og. På kort tid utviklet denne *guttungen* seg til en kjekk ung mann, som gjorde inntrykk - ikke minst på de unge damer i bygda. Når det var festligheter i prestegården eller andre storgårder kniset frøknene seg sammen når skysskaren til presten kom kjørende. Presten hadde forfremmet ham til stallmester, en ikke ubetydelig stilling. Og presten likte godt å sitte der fremme i lag med sin kusk når de var ute på kjøring. Stallmesteren var så vitebegjærlig, og presten fant stor glede i å utøve en form for skole for sin dyktige elev. Presten lot stallmesteren få adgang til sitt bibliotek. Det oppstod et meget nært tillitsforhold mellom presten og sin ansatt.

På dette viset møter vi han Ola fra oppi Sorta, prestens svært betrodde og godt likte stallmester. Med sin sjarm, gode humør og kloke fremferd, ble han midtpunktet på det store

felleskjøkkenet på prestegården under måltidene. Det var mangt et ungt taushjerte som smeltet når Ola kom inn. Ungkaren hadde på et vis alt, men var født på feil side av gjerdet. Det irriterte presten litt, for presten så i Ola en akademisk begavelse. Ola hadde nok sine drømmer, men han kjente sin plass. Av og til kjente han smerte, en urettferdighet som gnagde vel hardt av og til. Og pussig nok var det ikke over at han var utelukket utdanning og karrieremuligheter, men på grunn av noen av de sterkeste krefter som finnes, nemlig følelser for et annet menneske. Han var fornøyd med livet på prestegården, og at han snart skulle arve det lille bruket oppe i Sorta, men han var sykkelig plaget av bitterhet over ikke å kunne få realisert sin største drøm, nemlig inngå ekteskap - livsforsikringen - med Rebecca på Vold. Dette var han store hemmelighet. Han hadde diskutert ekteskapet med presten. Sistnevnte forstod ham godt, men lot det skinne igjennom at det var utelukket for Ola å kunne bli godtatt hos offiserfamilien Kyhn. Og offiser kunne Ola ikke bli, noe som ville ha gitt ham adgang, så det så rent mørkt ut.

Helt fra konfirmasjonsdagene hadde det utviklet seg et kjærlighetsforhold mellom Ola oppi Sorta og Rebecca på Vold. De møttes på avstand når Ola hadde oppdrag til oberst Kyhn, eller til general Schultz på Værnes hovedgård. Det var stadig selskapligheter hvor de vakre døtrene til de militære og til storbøndene ble omtrent bydd frem for høyere offiserer, til de geistlige og til embetsmenn. På Ola virket disse festene som en feauksjon. Det gjorde vondt i mellomgulvet å se disse overlegne unge offiserene beile til Rebecca. Fra sin ventetjeneste ute i bjørkealléen hørte han deres kommentarer og samtaler. Av og til hørte han også latteren til Rebecca. Men hun sviktet ham ikke. Hun klarte alltid å få et påskudd til å komme ut og ved forbispassering ble det utvekslet et signal bare hun og Ola forstod. På denne måten møttes de i all hemmelighet oppe i Bergskeiva eller et annet sted. De gjorde sine feilgrep, var uforsiktige i dobbel forstand - og sladderer gikk, mest på grunn av misunnelse. "*Kvinnfolk er kvinnfolk verst*", heter det - og det var nok de som skulle ønske det var nettopp de som var i Rebeccas sko.

Og det måtte gå som det gikk, uten at noen fattet mistanke med en gang. Rebecca ble gravid, og mangt et mannfolk hadde nok stukket av med halen mellom beina. Men ikke Ola. Han hadde verdighet. Han gikk med rak rygg, men skjønnte han måtte søke råd hos presten. Så på et stadium var det kun tre som visste om "den (u)lykkelige omstendigheten". Presten ble ikke skuffet og sint. De to var nemlig av samme støpning på mange måter. For intelligente og rasjonelle til å la sinne og makt bli det avgjørende. De snakket om alt fra å involvere familiene til *kloke koner*. Konklusjonen ble likevel: "*Vent å se....., vi finner vel en løsning. Hold det foreløpig hemmelig*". De visste at de beveget seg i grenselandet. Å føde i dølgsmål kunne bety slutten for de to. Presten brøt sin embetsplikt. Han stolte på sin stallmester.

Datidens kvinneklær hadde sin fordel hva gjaldt å skjule sin tilstand. Og når presten en dag *inviterte nogene av sine kvinnelige soknebørn til studier og seminar til forberedelse for sin vertinnerolle*, kom Rebecca seg vekk fra Vold, fra Stjørdal og kom under opplæring og beskyttelse av selveste presten. Presten hadde trolig en plan med å la Rebecca bære frem fosteret og så sette det bort. Deretter måtte stallmesteren bryte sitt forhold til Fräulein Vold.

Dagen kom og Rebecca fødte en dødfødt liten pike. Nå stod de alle i komplottet enda nærmere en tragedie. Først det å føde i dølgsmål, så et barnelik. Presten sleit med sin embetsrolle, samvittigheten sleit omtrent de to elskere i stykker. De visste så inderlig vel hva straffen var både i henhold til dølgsmål, leiermål og hvor lett et dødfødt barn ble til et mord. Presten innviet Ola i retten til - eller mangel på rett - til kristen jord. Skammen kunne bli vel så tøff som dommen. De måtte fullføre sitt komplott. Presten hadde løsningen.

Å gravlegge noen inne på kirkegården ville bli oppdaget. Likeså halv grav - utenfor kirkegårdsmuren. På denne tiden pågikk det et reparasjonsarbeide på grunnmuren til den nye kirka. Dette var ansvaret til kirka selv, og presten hadde iverksatt arbeidet - gjennom sin stallmester som også var en ypperlig handverker. Det er i disse dager at general Schultz overrekker Lånke kirke ei ny kirkeklokke til minne om sin avdøde sønn. Ola registrerer det og tenker nok sine tanker. En av de påfølgende dager hadde Ola med seg ei bitte lita avlang kasse, mest som et skrin. Han satte skrinet inn i muren og murte igjen. Presten kom samtidig, gjennomførte sitt rituale og velsignet graven. Hans embetsplikt ble likevel oppfylt, en slags trøst - et slags alibi. Barneliket fikk en kristen grav. Ola fikk ikke sin Rebecca. Hun ble gift med en offiser kort tid etterpå. Ryktet tilsa at ekteskapet aldri ble lykkelig. Stallmesteren forble stallmester, ugift og innesluttet. Merkelig og uforståelig, mente de fleste - han som kunne velge fra øverste hylle i sin stand. Hva presten måtte lide og mene, sier ikke historien noen ting om. Han døde kort tid etterpå.

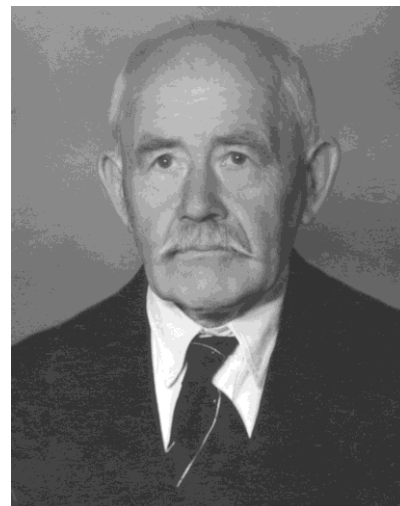
Det du nettopp har lest er en fingert historie basert på et uoppklart funn av et barnelik i grunnmuren på Lånke kirke i 1899. Da gamle kirka skulle rives, ble det til at de rev hele grunnmuren. Ny kirke skulle bli større og måtte dermed ha ny mur. Arbeidet ble ledet av Peter Petersen Rødde (f.1851) og Peter Havdal (f.1873), og foregikk i høyt tempo og under meget dårlig vær. Under rivingen av grunnmuren dukket ei lita kiste, et skrin opp som inneholdt et spedbarnslik. Skrinet og liket var ganske så godt bevart, hvilket ikke var så rart ut i fra det tørre og beskyttede stedet det lå - innemurt midt i grunnmuren. Hvem, når og hvorfor vil vi aldri få svar på. Det ble heller ikke snakket så meget om hendelsen, men Peter Havdal innviet på sine eldre dager noen fortrolige om sitt funn. Blant annet fortalte han det til Marta Stokke, f. 4. desember 1929. Marta kom opprinnelig fra Søndre Geving hvor hun vokste opp i en søskenflokk på åtte. Marta giftet seg i 1954 med Pål Torbjørn Sandberg fra Skogn. Sammen drev de sitt private regnskapskontor på Stjørdal gjennom et helt liv. Nå er de pensjonister og bor på sin eiendom Vidin i Lånke.

Da Marta var lita jente oppstod det et fortrolig vennskap mellom henne og Peter Havdal. Hun husker ham som et stort lyspunkt under oppveksten. Han hadde alltid tid til å snakke med henne. Alltid fikk hun drops hos ham når han kom fra butikken. Og en dag kom han med en krakk som han hadde laget til henne. Den har blitt et hyggelig minne. Havdal hadde verksted i andre etasje på Nordre Havdal. Her hadde han også en dreiebenk, som han tråkket i gang. Eiendommen heter i dag Sagbenken, hvilket er et betegnende navn i relasjon til nettopp Peter. Men det beste minne er Peter Havdals troverdighet gjennom fortellinger. ”*Skrinet med barneliket kom frem bak en stein som løsnet i muren*”, fortalte Peter. Peter Havdal ble i 1900 gift med Marianne Flønes (f.1877) fra Selbu. De fikk fire barn. Peter døde i 1958 og Marianne på selveste juleaften i 1949.

Marta og Pål Torbjørn Sandberg, april 2008

Det stod ikke så godt til med Lånke kirke mot slutten av 1800-tallet. Lite hadde blitt gjort for å vedlikeholde den lille rødmalte kirka. Trolig var ingenting gjort vedrørende vedlikeholdet siden 1852. Altertavlen var tatt ned og lå en stund på loftet i våpenhuset, senere ble den tilintetgjort. Det i seg selv er noe forunderlig, for ikke å si skammelig. I 1898 ble det fremlagt en tegning av byggmester Røysing fra Steinkjer. Edvard Lertrøs anbud på kr 13 500.- ble god tatt. Det synes som om vedtaket om ei ny kirke ble formelt fattet den 13. februar 1899. Og når vi så vet at den siste gudstjenesten i den gamle kirka ble holdt midtfastesøndag den 12. mars - og en ny kirke ble innviet den 13. desember samme år, må en bli litt imponert over tempoet. I tillegg er det fortalt meg at det var et år med mye dårlig vær. Første gudstjeneste i Lånke nye kirke etter innvielsen ble utført 3. søndag i advent den 15. desember. Sannsynligheten er stor for at nåværende kirke er et nummer i en rekke kirker som har stått på samme stedet. I følge presten Reidar Kyllø stod det ei kirke der allerede i 1514. Hvorvidt det har vært kirkebygg der tidligere enn dette, er noe usikkert. Går vi litt lenger tilbake antas det at ei kirke stod på Øvre Dybvad (Nordhallen). Denne ble trolig revet på slutten av 1400-tallet og ei ny kirke satt opp ved Store Lånke. Under general Armfeldts innfall i 1718 heter det seg fra sokneprest Johan Grønns dagsregister: ”14.s.e tref.18. sept: Ved Lunche kirke ingen gudstjeneste. Samme dag var vi sammen i Værnes kirke for å holde bønn, da ingen almue kom frem formedels det fiendtlige innfallet. 15.s.e.tref 25. sept.: Ingen gudstjeneste i Lunche og Schatvald”. Underforstått så var det ei kirke i Lånke i 1718. Den meget kristne generalen og hans karolinere ødela helt sikkert ingen kirke. Den 28. september 1725 er det også ei kirke i Lånke. Da ble nemlig Værnes, Lånke, Skatval og Hegra kirke solgt for 2 400 riksdaler til major James Claus Gedde fra Innherred. På den tiden ble 820 kirker over hele landet solgt ved auksjon til private. Slik var det til omkring midten av 1800-tallet. I 1753 skjedde det en tragedie utenfor Hus, da et barnedåpfølge med 17 lånkbygg druknet i Stjørdalselva under overfarten. (Se *Stjørdalens krønike*, bind 2 - side 94). Disse kom fra Værnes kirka, hvilket ved første tanke kunne tyde på at Lånke ikke hadde egen kirke på den tiden. Men slik var det ikke.

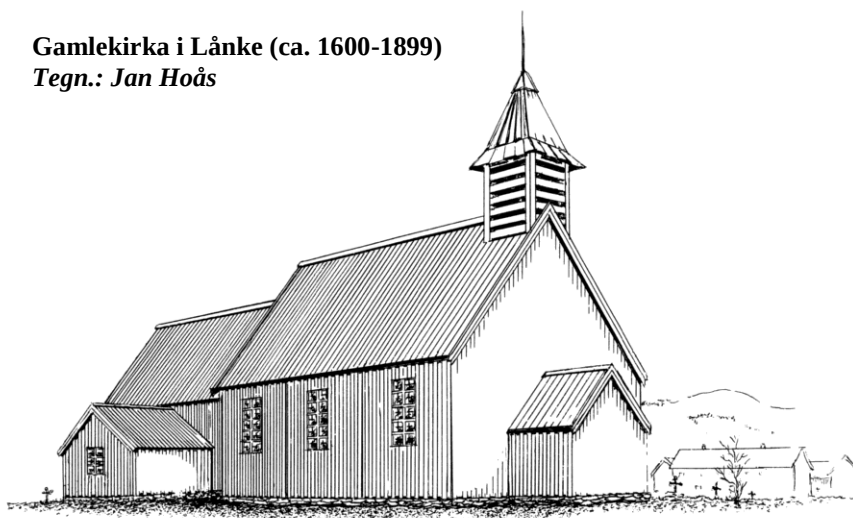
Peter Havdal

Lånke kirke stod nok der i all sin prakt. Privatiseringen tilsa at den ikke ble benyttet. Mektige eiere som Meincke og Muust solgte trolig kun tjenester ved hovedkirka på Værnes. På sitt meste synes det å ha vært ni kirker innenfor nåværende Stjørdal kommune: Fløan, Auran, Skatval, Værnes, Vold, Hegra, Skjølstad, Lånke og Aadal. I Nedre Stjørdal, Værnes, Lånke og Skatval ble kirkene av soknemenighetene innkjøpt (kjøpt tilbake) fra de såkalte Muustgodseierne i 1866.

Før det store leirraset i 1823, var Hus det naturlige sentrumet i Lånke. På et vis var Hus et meget viktig knutepunkt, hvor mange søkte ro i kirken som lå midt i det travle handelsstedet. Det er med en viss forundring vi registrerer Hus i Lånke i dag mot det som engang var. Kirken som lå der på 14- og 1500-tallet var nok ganske så ulik den som kom ved begynnelsen av 1600-tallet. Reformasjonen forandret ikke bare det åndelige, men grep direkte inn i utformingen av byggverkene. Kirken som stod før nåværende, var en langkirke. General Schultz på Værnes hadde trolig et nært forhold til kirka i Lånke.

La oss vende tilbake til barneliket i grunnmuren på gamle Lånke kirke. Og som utgangspunkt må vi huske at på 1600- og 1700-tallet var barnemord blant samfunnets vanligste forbrytelser. Hvem la barneliket der, når og hvorfor? Det blir kun spekulasjoner. Og det kan være mange ulike årsaksforklaringer. Et sentralt spørsmål er selvsagt når, ut i fra datidens holdninger, tro og straff. Om barneliket ble anbrakt først på 1600-tallet eller på 1800-tallet, så vil likevel ord som *dølgsmål*, *utburden*, *leiermål* og *lausunge* kunne assosieres til funnet. Av viktighet er ikke kun troen og avstraffelsen, men også mannetallet, det protokollmessige. Sistnevnte var ikke alltid like pålitelig. Alt kom ikke i kirkebøkene - og noe kom dit så altfor meget. (Deler av det som nå følger er hentet fra: *Spor i tid, Norge før 1850* av Knut Sprauten).

Gamlekirka i Lånke (ca. 1600-1899)
Tegn.: Jan Hoås

Manntall betyr bokstavelig: lister over alle menn, og baserte seg trolig mye på kirkebøkene. Eldste kirkeboka i Norge er fra Andebu i Vestfold i 1623. Manntallet i Norge i 1663 er faktisk det eldste bevarte manntallet i verden for et helt land. I 1769 ble det forsøkt gjennomført for første gang en folketelling som omfattet samtlige innbyggere, både barn, kvinner og menn. Befolkningen i Norge var da nådd 769 000. Myndigheten ønsket å øke det lave folketallet ved å sende straffedømte kvinner til fiskeriene i nord, og håpet de ville gifte seg og slå seg ned der etter soning. Det samme gjaldt for arbeidsledige og friske som bedrev tigging eller annen ulovlig virksomhet. De som hadde gjeld - kunne dra nordover så skulle de få slippe unna alle krav etter å ha bosatt seg i Finnmark i ti år og deltatt i fisket. Tiltakene lokket ikke mange. Først mot slutten av 1700-tallet ble det en betydelig innflytting til Nord-Norge. Til sammen tror en at ca 18 000 flyttet til det nordligste stiftet i løpet av 1700-tallet. De utenlandske innflyttere til Norge bosatte seg helst i de større byene. I deler av 1700-tallet var nesten hver

fjerde mann som tok borgerskap i Bergen og Trondheim, født utenfor dagens Danmark og Norge.

Dølgsmål betyr det å føde i skjul, det å være født i hemmelighet. At en kvinne fødte sitt barn utenfor ekteskap i dølgsmål var tidligere en forbrytelse, som kunne straffes med døden hvis barnet omkom. Vi kjenner til ganske mange som måtte bøte med livet. Straffebestemmelsen ble opphevet i 1899. Hvor mange ble henrettet på grunn av krybbedød? Og så var det de som ”lå sitt barn i hjel”. Flere unge jenter som fødte i dølgsmål, tok egenhendig livet av barnet –

på eget initiativ eller ved press fra barnefaren. Det merkelige er at barnet i flere tilfeller ikke ble skjult tilstrekkelig. I noen tilfeller synes det som om mora ville bli tatt. Et lite barnelik burde være enkelt å bli kvitt til evig tid. I de fleste tilfeller var det nok det som hendte. Her er det sikkert et stort mørketall.

Leiermål kommer fra det danske språket, sammensatt av *leger* - som betyr leie eller samleie, og *mål* som betyr rettssak. Dette betyr straffbart samleie, d.v.s. utenfor institusjonen ekteskapet. Populistisk ble det sagt at leiermål var å ha samleie med feil person til feil tidspunkt. En mann som utenfor ekteskapet besvangret tre forskjellige kvinner, eller kvinne som lot seg besvangre av tre forskjellige menn, ble før 1905 straffet med bøter eller fengsel. Ved leiermål var bøtene gjerne 6 daler for kvinner og 12 for menn. Dette var en fordobling fra 1600-tallet og en reell skjerpelse. I tillegg måtte synderne skrive offentlig i kirken. Senere kunne folk idømmes 8 dagers vann og brød i stedet for dette. Dersom de lovet å gifte seg, slapp de gjerne med 3 daler, 1 ort og 12 skilling.

Fra 1759 var leiermål straffbart bare når svangerskapet var inntrådt. I 1763 ble forlovede ikke lenger straffet hvis de giftet seg før fødselen, i 1791 heller ikke om de giftet seg etterpå. Fra 1812 ble samliv mellom ugifte ikke lenger straffet. Også her ble mildere behandlet, og en del straffer ble omgjort i overretten i mildere retning. Gapestokk ble nok brukt, men den rettet seg mest mot helligdagsbrøde. Fra 1671 kjenner vi til et benådningsbrev fra kongen som fritok soldater for leiermålsstraff og offentlig skriftemål. Kvinnen ble derved ytterligere

strafferettslig forfulgt. Det finnes selvsagt ulike forklaringer og ulik praksis, for ikke å si ivrighet hos diverse makthavere, men det er ingen tvil om at vitsen med å registrere leiermål var at dette var en av de største inntektskilder for det offentlige.

”*Publicue absolution*”, offentlig skriftemål var en enorm påkjenning. Det å stå vendt mot menigheten og bekjenne sine synder var svært vanlig gjennom generasjoner, og var ofte tilknyttet leiermål. Menn kunne befri seg fra farskapet ved å avlegge ed på at de ikke var barnefaren, og menige soldater slapp straff for sitt første barn utenfor ekteskap. Menn som hadde penger kunne kjøpe seg fritak eller betale noen for å ta på seg et farskap. Mang ei ungjente ble stående alene med skammen og fornedrelsen. Fra å dømme til å fordømme var en kort prosess. Det var nok mange unge jenter som i sin fortvilelse søkte ”kloke koner”, og gikk ikke det - ble dølgsålet eneste utveien, som i sin tur kunne ende i både barnemord og selvmord. Vi må heller ikke glemme den store risikoen en fødsel i seg selv var både for mor og barn under de forhold som rådet før i tiden. Det er og interessant å tenke på at gjennom generasjoner, blant annet i 1619 - var hårplagget en form for offentliggjøring, slik det vel fortsatt er i visse kulturer i Afrika i dag. En pike, i den forstand ukrenket jomfru, kunne ha utildekket hår. Unge jenter som var krenket, skulle gå med nedslått hår på sin bryllupsdag. Enker skulle ha lue. Krenkede piker skulle også ha lue som fortalte om hennes feiltrinn.

Gjennom det som er nevnt i avsnittene ovenfor, kunne resultatet også ende i *Utburden*, som er en betegnelse på et barn som ble satt ut for å dø. Selve ordet viser til handlingen å bære ut. Vi ser av lovverket at i 1647 var det differensiert straff ut i fra hvor barnet ble forlatt. Ble det etterlatt på ville veier (skog og mark), ble straffen som for drapsmenn. I annen manns hus, ble

det pisking. Og på allfarvei: både pisking og brennemerke på kinnet. Årsakene til utbæringen var fattigdom og uår, men også frillebarn, pikebarn eller vanskapte barn. Siden ofte utburden var født i dølgsål, hadde den blitt hindret fra innlemmelse i det kristne fellesskapet gjennom dåpen, og hadde dermed heller ikke krav på å bli gravlagt i viet jord.

Omtrent halvparten av 1700-tallets bruder var gravide. Svært få brydde seg om myndighetspålagte krav og forbud mot seksuelt samkvem før ekteskapet. En var generelt ikke så opptatt av hva myndighetene mente, men la større vekt på hva naboer og slektninger mente (les: lokaldemokrati). De som hadde dårligst råd ventet lengst med å gifte seg.

I det øvre sosiale laget var det lenger mellom gravide bruder, blant annet fordi kvinner fra borger- og embetsstanden giftet seg yngre. Men den lave giftemålsalderen førte til at de fikk flere barn enn andre. Den typiske 10-14 barnsmora var ikke ei fattig husmannskone, men heller en embetsmannsfrue eller borgermadam. En vet fra studier i Rendalen at husmannskvinnene ventet fem år lenger med giftemålet enn dem som giftet seg med gårdbrukere. Bøndene fikk gjennomsnittlig fem barn, mens husmenn fikk færre enn tre. Fattigdom og få barn hørte altså sammen. Men fikk de likevel flere, var utburd og dølgsmål mer vanlig hos kvinner fra de lavere sosiale lag.

Demografiske kriseår: flere døde enn fødte. Fødselshyppigheten (antall levende fødte per 1 000 innbyggere) lå på 29-35 promille. Dødeligheten (dødsraten) svingte i normale år mellom 20 og 27 promille. Men under store uår og epidemier kom den opp i 50 promille.

Spedbarnsdødeligheten sank til det halve fra midten av 1700-tallet til 1815, som igjen forklarer den store veksten i folketallet i Norge. Historikere har spekulert på årsaken til at færre spedbarn døde, men har ikke funnet et entydig svar. Noen hevder at årsaken var koppevaksinen, men den ble først påbudt i 1810. Dessuten vet en fra Sverige at koppene var ansvarlig for kun 8 prosent av alle dødsfall i tiårene mellom 1751 og 1800, og det er usannsynlig at kopper førte til flere dødsfall i Norge. Gjennomsnittlig levealder økte fra 35 år på 1600-tallet til 45 år mellom 1750 og 1800.

I 1760 var 2,5 % av barna født utenfor ekteskap. Omkring 1800 var andelen økt til 6 %. Laveste tall på 1900-tallet er 3,6 % i perioden 1950-60. Men det steg til 12,5 % allerede i 1978. Noen har forklart at det økte tallet på "uekte" barn skyldtes bedre levevilkår for enslige mødre. Dette er nok slik i våre dager, men trolig ikke på 17- og 1800-tallet. Økningen kan skyldes at folk ikke hadde råd til å gifte seg. Moren og hennes familie bar ansvaret for et barn født utenfor ekteskap. Det var først i 1763 at myndighetene påla barnefaren å bidra til oppfostring frem til barnet var ti år gammelt. I 1790 ble det bestemt at fedre som neglisjerte denne plikten, skulle settes i arbeid i en forbedringsanstalt eller i et tukthus. Men det ble vel oftest med teorien. Bevisbyrden lå igjen hos kvinnene. Mannfolka "stakk av". Jenta, kvinnen ble ofte stående alene med skammen. Skammen, denne skumle drivkraften som førte de fleste ut i den ytterste fortvilelse. Samfunnets fordømmelse kunne juridisk ende med dødsstraff. Den enkelts selvdisiplin og avstraffelse kunne ende med mord eller selvmord.

Så hvorfor havnet barneliket i grunnmuren på Lånke kirke? Trolig som et resultat av kirkemakt og kirketukt. Direkte kunne dette føre til de resultater som her er gjengitt. Det er likevel en myte at det var presten eller lensmannen som utøvde maktovergrep. De var nok for det meste bare redskap. Maktmennesker og maktsystemer har alltid vært blant oss, inklusivt i dag. Det er alltid noen som ønsker kontroll over andre. Men gjennom å være et redskap, kunne kirkens indoktrinering gjennom synd og forbannelse føre til panikk hos den som kom i ulykke. Og vi har bevis på at hele 212 år etter reformasjonen var kirkene i Stjørdal og Lånke i stor grad preget av katolisismen fortsatt. For vedkommende "synder" var avstanden mellom himmel og helvete uhyre liten. Skille mellom viet og uviet jord var stor. Hel og halv grav kunne være avgjørende. Barneliket i Lånke hadde fått en halv grav, en form for avlat hos den

som hadde noe på sin samvittighet. Mest sannsynlig ble "vårt barnelik" murt inn i muren den dagen grunnmuren ble laget. All annen gravlegging, inkl. senere i muren, ville ha blitt oppdaget.

Til slutt vil jeg gjengi et utsagn med basis i at kirkebøkene på 1700-tallet fortalte om svært høy barnedødelighet. Hvert fjerde barn døde under fødselen eller før fylte ett år. Nok en fjerdedel falt fra i barndommen eller ungdommen. Historikeren Ståle Dyrvik sier det slik: "*Av fire fødsler ble det kun tre barn, to voksne og en gammel*".